

TREK & TRACE

De documentaire *Living on the edge* toont de relatie tussen trekvogels en mensen. In gesprek met Michiel van den Bergh die het project mede begeleidde. Door Johan Reijnen

VROEGE VOGELS: LIVING ON THE EDGE
DINSDAG, NEDERLAND 2, 19:35 UUR

De documentaire *Living on the edge* toont prachtige natuurbelden van Nederlandse en Europese trekvogels Burkina Faso, Marokko, Malta en Nederland. Daar tussendoor zien we geen David Attenbourrough-

achtige figuur in beeld die ons, kruipend door een weiland, aan de hand neemt. In plaats daarvan zien we portretten van lokale bewoners. Gaandeweg wordt duidelijk welke veranderingen er de afgelopen decennia hebben plaatsgevonden, niet alleen langs de trekroute, maar ook in de broed- en overwinteringsgebieden, bijvoorbeeld in Burkina Faso. Die veranderingen hebben grote invloed op de lokale bewoners maar ook op de vele miljoenen trekvogels die jaarlijks deze route afleggen.

Living on the edge – die *Vroege Vogels* in twee delen zal uitzenden – werd gemaakt in samenwerking met Vogelbe-

scherming Nederland, en gefinancierd door de Nationale PostcodeLoterij. De Nederlandse wetenschapper Michiel van den Bergh van het African Studies Centre in Leiden was namens Vogelbescherming Nederland vanaf het eerste moment betrokken bij de film. Omdat hij voor het *Living on the edge*-project – waar de gelijknamige documentaire een onderdeel van is – in het Sahelgebied onderzoek doet, is hij bekend met een groot deel van de trekroute, met name in Burkina Faso. Voor de film bezocht Van den Bergh daarom diverse filmlocaties, bedacht verhaallijnen, schreef mee aan het script en assisteerde uiteindelijk ook bij het editen.

‘Zowel trekvogels als mensen die langs de trekroute wonen zijn in grote mate afhankelijk van hun leefomgeving,’ zegt Van den Bergh. ‘Wanneer er veel bommen gekapt worden of als er over-

matig bestrijdingsmiddelen worden gebruikt, hebben vogels daar direct last van. Maar op den duur is het ook voor mensen nadelig. Door bomen te beschermen, blijft het land vruchtbaar en behoud je bovendien een geschikte habitat voor vogels. Lokale beschermingsorganisaties werken hierin samen met de lokale bevolking. Hoe zij dat doen, laten we zien in *Living on the edge*.

De documentaire focust voor een belangrijk deel op Burkina Faso, omdat veel trekvogels daar overwinteren. Daarnaast werkt Vogelbescherming daar samen met Naturama, de lokale BirdLife-partner, aan het project *Living on the edge*.

De bevolking in het door armoede geteisterde Burkina Faso, beschikt over weinig middelen en is voor het levensonderhoud afhankelijk van de directe leefomgeving. 'Ze hebben er belang bij die te behouden,' zegt Van den Bergh, 'want anders gaat dat op den duur ten koste van hun voedselbronnen. Dat is voor hen voldoende motivatie om de natuur zoveel mogelijk in stand te houden. Ze beseffen dat ze hun eigen leefomgeving niet moeten vernietigen, maar het ontbreekt hen vaak aan kennis en de juiste middelen. De onderzoekers binnen het project *Living on the edge* schrijven de bewoners niet voor wat ze moeten doen in het belang van de vogels. Ze kijken vooral naar wat de lokale bevolking nodig heeft. Moeten er meer bomen worden geplant? Of moet er

juist meer voedsel voor het vee worden verbouwd? Vervolgens wordt samen met de bevolking bekeken hoe dat het beste kan worden gedaan zodat ook trekvogels ervan kunnen profiteren. 'Voor Europese trekvogels is de Sahel van groot belang,' legt Van den Bergh uit. 'Vogelbescherming heeft zich ten doel gesteld om niet alleen de vogels te beschermen maar juist ook de leefomstandigheden van de lokale bevolking daar te verbeteren.'

De oorzaak van de achteruitgang van veel trekvogels kan niet alleen gevonden worden in hun overwinteringsgebied. Ook tijdens de trek doorstaan trekvogels tal van ontberingen, uiteenlopend van de jacht op vogels in bijvoorbeeld Malta tot aan grote veranderingen in het landschap, zoals hoogspanningskabels en monotone vegetatie door intensieve landbouw. Door die hindernissen daalt het aantal trekvogels veel sneller dan het aantal standvogels. Van den Bergh: 'De gele kwikstaart heeft bijvoorbeeld veel last van niet-duurzame intensieve landbouw en wordt daardoor ernstig in zijn voortbestaan bedreigd. Deze soort is voor voedsel afhankelijk van insecten. Maar doordat er in moderne weilanden vaak geen kruiden en bloemen meer groeien en bloeien, is daar geen insect meer te vinden. En dus komt de kwikstaart om van de honger. Ook de zomertortel en talloze andere soorten worden om vergelijkbare redenen in veel gebieden met uitsterven bedreigd.' ←

OVER DE PRODUCTIE

Michiel van den Bergh: 'We hebben in een behoorlijk tempo gedraaid. Twee weken werd er gefilmd in Burkina Faso, een week in Marokko, drie dagen op Malta en nog enkele dagen in Nederland. We reden in Burkina Faso met drie auto's vol apparatuur het gebied in, samen met de filmcrew die veel

documentaires voor de BBC heeft geproduceerd. Cameraman Michael Sanderson is een leeftijdgenoot en bleek net zo avontuurlijk ingesteld als ik. Dat zorgde direct voor een klik. De lokale bevolking die ik inmiddels al kende, keek toch wel op van dit blanke gezelschap dat zich buiten de geboende paden

befaf. Maar we werden overal met open armen ontvangen. Eigenlijk is er niet echt iets mis gegaan. De crew noemden het de moeilijkste draaidagen die ze ooit hadden meegemaakt. We moesten vaak voedsel meenemen omdat er geen winkels en restaurants in het gebied aanwezig waren, de hitte

overdag was soms ondraaglijk en er was toch ook voldoende gedonder. In het stikdonker een leuke band verwisselen bijvoorbeeld is geen pretje. Of we bleken opeens toch geen toestemming te hebben om te filmen. Ook daar hadden we het geluk dat ik er redelijk de weg wist.'